

CAPUT XVII.

De animi affectibus.

AFFECTUS animi, quos *passiones* vulgo appellant, vehementes nimirum & immoderati, pro morbis haberi debent; nam corpori etiam varias aegritudines efferunt. Id autem quibus modis eveniat, nisi cognita animi natura, legeque perspecta, qua is cum corpore in unum coëat animal, intelligi nequit; quam scientiam in hac vita nunquam, ut opinor, assequemur. Vitae enim ac naturae nostrae ratio ita comparata est, ut facultates animi viresque corporis mira quadam promptitudine exeramus; modum vero ipsumque actionum omnium principium prorsus ignoremus, cujus cognitio ad bene beateque vivendum, minime necessaria esse videtur.

EFFECTA tamen motionum animi in machinam nostram deprehendere facile possumus; nec mutationes, quas in sanguine & humoribus secum ferunt, dignoscere est admodum difficile. Quaedam enim sanguinei laticis motum reprimunt, aliae incitant, nonnullae alternatim sistunt & propellunt. Sic moeror & metus cohibent; iracundia, indignatio, & intemperata libido stimulant; conjunctae hujusmodi perturbationes motus tardioris, aut ce-
le-

terioris, vicissitudines subitaneas, se festinanter excipientes, procreant. Neque illud observare alienum est, quod immodici affectus, ubi diu infederint, pro natura sua in longos saepe morbos vertuntur. Ita sollicitudo, desperatio, moeror, melancholiam faciunt; iracundia longo tempore perseverans in furorem & insaniam definit. Attamen pro varietate temperamentorum cum animi, tum corporis, plus minusve nos movent affectus. Quin & in eodem homine non omni tempore pariter perturbant. Usque adeo incomprehensibilis est fabricae nostrae constructio.

CAETERUM id longe adhuc mirabilius est, quod inter auctores Medicos a solo sagacissimo Aretaeo animadversum reperio (a). Etenim non modo, ut is notat, animi affectus morbos faciunt; sed & vicissim ipsi morbi efficiunt *παθῶν*, eaque interdum, quae naturae illorum contraria videantur. Exemplo apud ipsum est *hydrops*, qui licet morbus sit perniciosissimus, aegrotantibus tamen tolerantiam & patientiam affert; non ex alacritate, ac bona spe, velut iis accidit, qui bonis rebus utuntur, sed ex ipsa morbi natura. Cujus rei causa, inquit, exponi non potest, sed mirari tantum id licet.

VERUM ista omnia spirituum animalium ministerio peraguntur; hi enim cor, motus sanguinis instrumentum, minori aut majori vi con-

(a) De causis & signis diuturnorum morborum, Lib. 17. cap. 1.

contrahunt. Idecirco pulsus arteriarum has permutaciones etiam in ipso illarum ortu comonstrant.

PRIUSQUAM autem ad medicinam harum animi aegritudinum deveniam, monere convenit, non frustra, sed optimo Supremi rerum Conditoris consilio, insitas nobis esse naturales istas animi commotiones; quo scilicet ad mala fugienda, & bona arripienda, cum impetu quodam feramur. Minime igitur noxia sunt $\pi\alpha\theta\eta$, nisi ubi immoderata rectae rationis imperio non reguntur, & limites aptos transcendunt.

TUMIDOS autem hos animi fluctus componere Philosophiae munus est. Verum, proh dolor! ad irritum hic plerumque cadunt Stoïcorum praecepta; quippe qui & ipsi saepenumero magna loquuntur, non vivunt:

Naturam expellas furca licet, usque recurret.

Tentandum est tamen, & quo difficilior sit pugna, eo gloriosior erit victoria. Sed haec Philosophorum disputationibus relinquenda esse forsitan quis dicet, cum nostrum sit corporis medicinam promittere. At liceat Mihi in re tanti momenti pauca quaedam virtutis incitamenta, quae ex scholis eorum didici, hisce Medicis nostris immiscere.

INPRIMIS itaque ipsa Natura trahimur omnes ad voluptates; quarum aliae corporis, aliae sunt animi. Ad illas autem maxima pars ho-

hominum proclivior est; harum illecebris pauci, quos *aequus amavit Jupiter*, capi volunt. Rei autem istius haec ratio esse videtur, quod vix unquam istis recti animi conscientia frui licuit, & gaudium illud percipere, quod ex libidinum suarum moderatione viro bono enascitur; cupiditatum vero lenociniis dediti, virtutis blandimenta nondum experti sunt, unde ignoti nulla cupido. Paulatim igitur affluere oportet, nec oleum camino unquam est addendum, si quis tantam hanc exoptat felicitatem.

PERTINET ad hanc rem id, quod est apud Ciceronem, a Catone dictum; acceptum vero ab Archyta Tarentino, magno in primis & praeclaro viro: *Nullam capitaliorem pestem, quam corporis voluptatem, esse hominibus a natura datam; cujus voluptatis avidae libidines temere & effrenate ad potiundum incitarentur (a)*. Et ea sane, quae summus ille vir huc facientia persequitur, prudens quispiam magna animi jucunditate perlegere poterit. Rectissime igitur apud Silium Italicum exclamat virtus:

*Quippe nec ira Deum, tantum nec tela, nec hostes;
Quantum sola nocet animis illapsa voluptas (b).*

VERUM enim vero, sicut moderatio cupiditatum mentem confirmat, ita temperantia in victu corpus turbidis his motibus minus ob-

no-

(a) *Cato Major, Cap. XII.*

(b) *Punicorum, Lib. XV. vs. 94.*

noxium reddit. Neque id tantum in iis, quibus excandescit sanguis; sed etiam in illis, qui reprimunt, locum habet; quandoquidem tranquillum rerum statum conservat.

Et hac quidem via venientibus his malis occurritur, aut saltem leviora fiunt. Ubi autem jam corpus occuparint, singula sibi convenientia postulant remedia. In iis commotionibus, quae vitalium humorum cursum coërent, stimuli requiruntur; frena vero, si effervescent. Stimulant commodissime *gummi graveolentia*, *castorum*, *sales & spiritus volatiles ex animalibus vi ignis elicti* & similia. Impetum autem & furorem sanguinis refrenant, sanguinis missio, alvus poulo fusior, *nitrum*, & quaecunque refrigerantia. Optimum autem est consuetudine & consiliis uti fortium & sapientium virorum; permultum enim in vita omni valent exempla, quibus rationi obtemperare sensim discimus, affectusque regere, qui, nisi parent, imperant.

Qui autem prorsus *απαθείς* nos esse volunt omnesque animi affectus quasi nocuos suppressere; ii certe rerum Conditoris ter Optimi Maximi sapientiam & bonitatem impugnant, qui in optimos usus fabricae nostrae illos inseruit & quasi intexuit; idque non ut singulis tantum salutares, sicut jam dixi, sed etiam ad societates conjunctionesque hominum servandas prorsus necessarios.